

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 8.

V Ljubljani, 30. aprila 1891.

Letnik IV.

Korist črnega ivanovega grozdjica.

Jagode črnega ivanovega grozdjica (*ribis nigrum*) diše po stenicalah ali bezgu, čistijo kri, ženejo na vodo in ker drugače ne škodujejo telesu, zato prav dobro služijo proti vnetju v vratu, proti griži in proti vodenici. Listje in mladi poganjki

Podoba 26.

črnega ivanovega grozdjica so dobro zdravilo proti krčevitemu otročjemu kašlju, in zelo priporočamo nabrati vsako leto nekaj tega listja, ki se v senci na papirji posuši in shrani za bolezen. Mladi poganjki se z listjem vred razrežejo, vzame se

jih eno perišče ter na $\frac{1}{4}$ litra vode, kateri se dodane 34 gramov kandizovega sladkorja, toliko časa kuba, da se voda do polovice ukuha. Te precejene tekočine da se en del zjutraj, en del opoldne in en del zvečer bolniku piti. Tistim, katerim je tak čaj zopr, pijo ga lahko mešanega z mlekom.

Jagode črnega ivanovega grozdjčiča lahko posusiš v ne prevroči krušni peči, in to sušilo je izvrstno sredstvo proti vratobolu, hripavosti i. t. d. V ta namen vzemi pol kozarca posušenih jagod, kuhaj jih toliko časa v vodi, da postanejo mehke, in jih stisni v kaki ruti tako, da se v posodi zbira njih sok. Kolikor je soka, toliko dodeni navadnega sladkorja. Od tega soka se da bolniku vsaki dve uri po eno žličico.

Ker je torej ta rastlina, katero kaže podoba 26., zelo koristna, dobro je, če raste na vsakem domačem vrtu, in to tembolj, ker je lepa in tudi krasi vrt. Vzgojevati in oskrbovati jo je kakor navadno rdeče ivanovo grozdjčiče.

Tagete (tagetes patula).

Tagete spadajo mej cvetlice, katere so si razen mestnih vrtov prisvojile tudi skromne kmečke vrte, in to baš zaradi svoje priprostosti. Znano je, da je na kmetih pogosto zelnik in cvetlični vrt eno in isto. Da bi posebno fine cvetlice po takih prostorih uspevale, ni misliti. Zato pa tudi po kmetih nahajamo večinoma cvetlice, katere niso v ničem izbirčne. Nadalje rode večinoma vse cvetlice, katere rasto po kmečkih vrtilih, veliko semena, iz česar ravno se umeva njihova razprostranjenost. Mej navedene cvetlice spada tudi tageta. Ona uspeva skoraj v vsaki legi. Posebno ljubi gnojno, rahlo zemljo, zadovoljna pa je tudi z drugo. Često se vidijo posejane tudi po njivah, koder tudi veselo rasto i bujno cveto. Posejejo se najbolje meseca aprila nepregosto na določen prostor. Ako pa rastlinice le pregosto vzrasto, treba jih je razredčiti, da zadobodo dosti prostora in svetlobe. Znamenito je tudi to, da mej gosto posejanimi tagetami ne uspeva nikak plevel, ker mu je premalo svetlobe in zraka. Tagete prično cvesti meseca julija in avgusta, pa cveto tako dolgo, da jih mraz popari ali sneg zapade. Kakor so neke cvetlice obljubljene zaradi zgodnjega cvetja, tako so zopet druge obljubljene zaradi svojega poznega cvetja, ki nas razveseljuje v pozni jeseni, ko so druge cvetlice že odevele. Mej temi pozno cvetočimi cveticami imajo odlično mesto tagete.

Da se nabere semena, treba samo večkrat cvetlice pregledati in suhe cvete potrgati. A dostikrat se nam vidi cvet že popolnoma suh, seme pa je še čisto sveže. Najbolje se spozna popolnoma suh cvet, ki ima v sebi zrelo seme, ako vidimo, da se tudi stebelce pod cvetom prične sušiti. Ondaj je čas cvet odtrgati in seme iz njega pobrati. Seme je črno in podolgasto. Ker tageta jako bujno cvete, lahko si je misliti, koliko je mogoče samo od ene cvetlice nabrati semena. Kdor torej želi cvetlice, ki poleg bujnega cvetja daje tudi veliko semena, katerega tolikokrat posebno učitelja na deželi ljudje prosijo, seje naj tegete. Posebno sposobne so pa zaradi svoje žalne, žoltorjave barve in zaradi svoje skromnosti za nasaditev na grobe, kjer se lahko kar na mestu posejejo, ali pa z vrta, predno prično cvesti, presade. Presajajo se lahko ob najhujši vročini, seveda jim treba dobro zaliti.

Razen navedene tagetes patula sejejo po vrtilih pogosto tudi tagetes erecta, ki ima več, popolnoma žolte cvete.

Pri nas na Belokranjskem je ta cvetlica precej razširjena. Imenujejo jo po neklih krajih „klinček“, po drugih pa „kočevski klinček“ za razliko od navadnega klinčka (nageljna).

Čudno je to, da navaja na pr. Lenz v svoji botaniki, da imajo cvetlice te vrste neprijeten duh, a našim Belokranjcem pa tako prijetno diše, da si po nekih krajih često tudi moški jemlje cvetje k maši ter ga spotoma duhajo.

Seme je dobiti pri trgujočih vrtnarjih. Posebno veliko in lepih vrst navedenih imata v svojem katalogu Wolfner & Weiss na Dunaji.

Od navedene tagetes patula lahko pošljem semena tudi jaz, samo treba naročilu pridejati eno marko za vzratno poštino. R. Justin. (Štrekljevec, Semič).

Nova cevka za šparglje.

Na Nemškem so pričeli rabiti za pokrivanje špargljev namesto lončenih cevi lesene, in sicer štirivoglate, kakeršne kaže podoba 27. Te cevi so iz borovih deščic, naredi jih pa lahko vsak sam na podlogi imenovane podobe. Deščice naj bodo po 2 milimetra debele in po 6 centimetrov široke. Daljši deščici z rtom, kateri se v zemljo vtakne, naj bodeta po 28 centimetrov dolgi, drugi dve pa po 21 centimetrov. Ker take cevi rabijo mnogo let, zato jih priporočamo tudi našim vrtnarjem. Deščice so kar priprosto z žeblički skupaj zbite.

Presajanje zelenjadnih rastlin.

Kadar postanejo rastline na sejalni gredi dovolj močne, presadimo jih na stalno mesto. Imej pa vedno v čisljih, da niso slabotne rastline ravno tako za nič, kakor starikave.

Sadike vzdigni iz zemlje s topim, lesenim ali železnim klinecem. Navadno jih kar rujejo, a pri tem poškodujejo korenine. Ako ni treba sadik daleč nositi, dobro jim je pustiti kepo zemlje, katera se jih drži.

Na stalno mesto sadimo rastline s sadilnim klinom. Ž njim naredimo namreč v zemljo navpično luknjo, v katero postavimo sadiko. S klinom pritrdimo potem zemljo od vseh strani k sadiki. Sadika naj pride v zemljo nekoliko milimetrov globoče, nego je poprej rasla, to sosebno velja za ohrovť, zelje in kolarabe. Sadikam, katere imajo srčno korenino, odščipnemo polovico te korenine. Kadar sadiš, pazi, da dobodo korenine naravno lego, ne pa, kakor je mnogokrat videti, da so zavite in molijo iz zemlje ven. Rastlinam, katere delajo veliko listja, odščipni pri sajenji polovico listov. Glej, da ne pride nič zemlje na srčne liste.

Vsajenim rastlinam prilij dobro, pa ne z močno gnojnico, ker ona več škoduje, nego koristi.

Sadike se hitreje prirastejo in uspevajo bolje, ako jih varujemo hude vročine in velikega mraza. V ta namen jih pokrivajo s preprostimi, iz vrbovja spletenimi koški, s cvetličnimi lonci ali pa s papirnatiimi škarnicliji, kateri so namazani z oljem. Pod takim pokrivalom ne usihajo ob hudi opoludanski vročini nežne rastlinice, ob velikem mrazu (t. j. spomladi zjutraj) pa ne zmrzujejo. Tako pokrivanje pa ni v nobenem obziru potrata, ker se ti vsako sajenje obnese dobro, niti ni treba v drugič ali celo v tretjič podsajati, in rastline uspevajo tudi bolje. Taki koški ali škarnicliji trpe več let, ako ravnaš ž njimi skrbno. Kadar ni mraza in vročine, ali kadar so rastline uže dovolj krepke, takrat seveda jim ni treba pokrivala.

Podoba 27.

Pridelovanje jagod.

Vrtne jagode so rastline, katere umnemu vrtnarju dajo mnogo dobička, a delajo mu tudi mnogo veselja. Uspešno pa bodo le tedaj rasle, ako bo vedel vrtnar izbrati prave vrste in ako zna jagode pridelovati.

Najprej treba, da vsadiš jagode na solnčen kraj, v globoko prekopano in zrahljano zemljo. Vrtne jagode z velikim plodom sadi po 40 % narazen, in sicer spomladi ali jeseni (ob pričetku septembra). Kadar jih sadiš, potrebi jim vse suhe listje in poškodovane korenine. Če jih sadiš jeseni, potresi zasajeno gredo s kratkim gnojem, kateri jagode varuje suše in mraza.

Vsako spomlad poreži staro listje in dobro zrahljaj prst okrog jagodnih rastlin. Dobro je tudi prst okoli njih vsako leto ali vsaj vsako drugo leto premenjati. Nitim podobne vzrastke odstranij pridno in neprenehoma ter jih puščaj le tedaj, ako hočeš imeti novih rastlin. Če pa puščaš vzrastke zato, da dobiš novih mladih rastlinic, tedaj pa rode jagode malo ali pa nič ne. Precej kadar odeveto, gnoji jim s postano in primerno razredčeno gnojnico. Sploh pa naredi jagode le tedaj lep in debel plod, ako imajo vedno dosti vlage, zato jim prilivaj, zlasti kadar cveto in kadar delajo plod. Zoreče jagode so težke, leže na tleh in se zato umažejo; to zabraniš, ako vsakem plodu podložiš kos strešne opeke. Jagode moremo pomnoževati z uže gori omenjenimi vzrastki, katere je pa jemati le od najlepših rastlin. V malo letih se pa jagode tako izpremene in poslabšajo, da niti ni spoznati več prvotnih lastnosti. Najboljše vrste so: Grof Moltke, kralj Albert, la constante, Marguerite, doktor Hogg, itd.

Klenert & Geiger v Graecu prodajata 100 rastlin od imenovanih vrst po 3 gld. 50 kr.

Raznotere vrtnarske reči.

Pozne setve spinače ni priporočati, zlasti ne več v drugi polovici meseca aprila, ker gredo drugače rastline prerade v seme in ne naredi nič velikega listja.

Na cepiče, kateri so cepljeni na visoko drevje, usedajo se prav radi ptiči, ki cepiče lahko polomijo ali kako drugače poškodujejo. Da se to prepreči, priveže se nad cepič vrba (beka) v obliki polkroga, na katero se potem ptiči radi usedajo, ne da bi delali škodo.

Rože, ki delajo krepke in dolge poganjke, potrebno je vedno trebiti t. j. odrezavati se morajo ne samo slabi in zaostali poganjki, ampak tudi močne poganjke je toliko prirezavati, da je krona enakomerno razraščena in svetlobna. Nasprotno pa ostalih poganjkov ni premočno skrajšavati, ker oni toliko močneje poganjajo, kolikor bolj so skrajšani. Slabo rastoče vrste rož je skrajšati na tri do štiri pope, ker take rože imajo najlepše cvete na spodnjih popih.

Da krompir ne kali po shrambah, preprečiš, ako ga namakaš nekaj ur v vodi, kateri si primešal 2 % žveplene kisline (hudičevega olja). Krompir je potem na zraku posušiti. Tak krompir se potem drži 18 mesecev, ne da bi kalil.

Jabolka za kuho se najhitreje olupijo, ako se za en trenotek vtaknejo v vrelo vodo. Potem se jim koža kar snemlje, in mesa se nič ne pogubi, kakor pri navadnem lupljenju z nožem.